

לפרשת האזינו שבת שובה – תשע"ד

ראית זאב?

הרב אברהם וסרמן

חסיד אחד שאל את הרבי מקוצק: מהי יראת השם?

שאלו הרבי: ראית זאב?

ענה הלה – כן

ופחדת? – כן

היית צריך לחשוב על הפחד?

–לא...

ובכן, כך היא יראת השם!

לפני יותר ממאה שנה פרסם הרב קוק את מאמר "הפחד" (בתוך החיבור 'עקבי-הצאן'), בו הוא מכריז על תפנית חשובה בעולמנו הרוחני. לא עוד הפחדות מפני עונשי גיהנום, אלא תורה מאירה המסבירה פניה. באותו מאמר קובע הרב קוק שהדור כבר אינו פוחד, כיון שנפשו גבוהה יותר והוא שש אלי-מוות, אם האידיאל למענו ימסור את נפשו גדול ונשגב בעיניו. לכן, הפחדה לא תפעיל אותו ולא תקדם אותו. לא רק תלמידי הרב, אלא גם אנשי חינוך – אמצו גישה זו. לא עוד עונשים, ודאי לא ענשי-גוף, אלא כמעט עונשים בכלל. במקומם יבואו אהבה, הארת פנים והגברת החשק תוך מציאת פיתויים להגביר את המוטיבציה. לא פלא הוא שהעולם הרוחני נראה יותר ויותר כמו סופרמרקט צבעוני, שבו פעלולים למשיכת תשומת ליבו של הקונה הפוטנציאלי. ישיבות "מוכרות עצמן" לתלמידים שבאו "לעשות שוק", ולראות מה יתאים יותר לנפשו. במערכת החינוך מורגש בעצמה רבה העדר הגורם הסמכותי, שניזון – מה לעשות – גם מן העונש והאיום. גם במערכת המשפחתית הלכה ונשחקה סמכות ההורים, תוך צמצום הולך וגובר של מידת היראה. מסתבר שהגזמנו.

הרב קוק עצמו היה מודע לבעיות העלולות לצמוח מהגזמה שבאהבה העלולה לכסות על פשעים, ומהיומרה למדרגה עליונה של יראת-רוממות. לכן כתב:

"לא נעקור את היסוד הגס של יראת העונש מקרב הגות רוחנו... על גבי נקודה גסה זו הולכים ובנים בניינים רמים לתלפיות... זהירות פנימית [מפני עברה] שווה עם טבע היראה מכל אסון... העוקר את הציור התחתיתי הזה, מסרס הוא את החיים ונטול מהם את האפשרות של שגשוג, ומרפה את ידיה של הנשמה... ראשית חכמה יראת-ה'" (מידות-ראיה, יראה).

הגדרתו הנפלאה למידת היראה הפשוטה, שהיא כמו זהירות מאסון, מזכירה את חינוכו של ילד קטן שלא לשחק באש, ולא להכניס מזלג לתוך שקע חשמלי. אין כאן השכלות עליונות ומורכבות, אלא רצון לחיות ולא להינזק. הוא הדין בנזקים רוחניים של העובר על מצוות התורה. בתשתית החינוכית והרוחנית חייבת לעמוד מידת היראה, המזהירה מפני הנזק שבעברה: אש של גיהנם, יסורי שאול, ועוד. תיאורים המופיעים בספרי היראה שהזכרנו ושמןו בירכתי הספריה. בהעדר יראה פשוטה, לא נוכל לבנות בניין אמיתי ורציני של רוחניות, חינוך, וחברה צודקת. יצר-הרע ועצמתו האדירה חייבים משקל נגד רציני. מול תענוג והנאה - יסורים וצער, מול סיפוק ושביעות רצון - צימאון וחסר.

לא בכדי נאמר "מה ה' א-להיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' א-להיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו... כי ה' א-להיכם הוא א-להי הא-להים ואדוני האדונים, הא-ל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד". לא כדאי לנסות להמרות את פי ה', הוא לא מוותר, הוא נורא ואין להימלט מפניו. על ההכרח שביראת העונש, גם כשמדובר באיש מיוחד שזכה לכינוי "חסיד" בשל מעלתו הרוחנית, מספרת הגמרא את אחד הסיפורים המדהימים:

יהודי נהרדעא פדו בנות צעירות משבי הגויים. אכסנו אותן בעליית הגג שבבית רב עמרם החסיד. כדי שאיש לא יוכל להגיע אליהן, הסירו את הסולם המוביל לעליית הגג. אחת מהן עברה על פתח העליה, ראה אותה רב עמרם, ותאוותו בערה בו. לקח את הסולם שהיה כבד מאוד ורגילים להרימו בעשרה אנשים, והעמידו בעצמו. בעודו עולה, עצר בחזקה את עצמו וצעק "אש בבית עמרם!" באו השכנים לכבות את האש, וראו את רב עמרם על הסולם. נוכחותם והבושה מהם עזרו לו להתגבר על יצרו. באו תלמידיו והתאונו בפניו, שמעתה הם מתביישים ברבם. ענה להם, מוטב תתביישו בי בעולם הזה ולא בעולם האמת (מתורגם ומעובד ע"פ קידושין פא,א).

עוד מילה על חינוך. רבות דובר כבר על הנזק שנגרם לילדים שלא הציבו לפניהם גבולות ברורים של מותר ואסור. גבולות כאלה לא ניתנים להצבה בחיור ומאור פנים בלבד. איך שלא נסביר את משפט הנצח "חושך שבטו שונא בנו, ואוהבו שחרו מוסר" (משלי יג,כד), עושה רושם שמידת היראה, הקפדנות ושאר תכונות שחשבנו לזרוק לפח ה"אלטע-זאכען", נדרשות אף בימינו. למען הסר ספק - חז"ל כבר הדריכו אותנו שהמינון הנכון לנהוג בו כלפי המתחנך, הוא "שמאל דוחה וימין מקרבת". אבל כנראה הלכנו צעד רחוק מדי, ושיתקנו את יד שמאל כמעט לחלוטין. הגיע הזמן להשיבה לשימוש. הגיע הזמן גם להחזיר את הזאב למשל- היראה.